

Bir Şair Olarak Kemal Sayar

Kemal Sayar as a Poet

Makale Geliş Tarihi / Article Submission Date | Makale Kabul Tarihi / Article Accepted Date

26.01.2024 | 14.02.2024

Mustafa AYYILDIZ

Dr. Öğr. Ü., Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gümüşhane
mustafaayildiz29@hotmail.com

ORC-ID: 0009-0004-1558-2370

Hülya ÖZCAN*

Gümüşhane İl Milli Eğitim Müdürlüğü, hulyaozcan.1988@gmail.com

ORC-ID: 0009-0009-9769-3096

Özet

17

Kemal Sayar, özellikle kültürel psikoloji üzerine çalışmaları ile dikkat çeken, ülkemizin önde gelen bilim insanlarından biridir. Bugün psikiyatri kariyeri daha ön planda gözükse de Sayar'ın çok yönlü bir kişiliğe sahip, iyi bir şair olduğunu da vurgulamak gerekir. Bu çalışmanın amacı bir şair olarak Kemal Sayar'ı ve şiirini anlamak, Sayar'ın edebi kişiliğini ön plana çıkarmaktır. Sayar'ın şair yönünü tespit etmek amacıyla dokuzdan fazla röportajı incelenmiş, İslamcı Dergiler platformu üzerinden 1987'de başlayan edebi kariyerinin izi sürülerek yüzlerce yazısı taranmıştır. Derlenen bu bilgiler ışığında Kemal Sayar'ın hayatı ve edebi kişiliği aktarılmış, şiirleri genel hatları ile biçim, üslup ve içerik bağlamında incelenmiştir.

Sayar, serbest nazım ile yazdığı şiirlerinde modern Türk şiirinin biçim özelliklerinden istifade ederken sade, insani duygu olarak kavrayan bir şiirin yolunu tutmuştur. Konuşma üslubunun ağır bastığı şiirlerinde, daha çok modernitenin dayattığı hayat tarzının açmazları işlenmiştir. Şiirlerini Hızır ve Roza, İki Güneş Arasında ve Ricat adlı kitaplarında toplamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Sayar, Şiir, Edebiyat

Abstract

Kemal Sayar is one of the leading scientists of our country, attracting attention especially with his studies on cultural psychology. Although his career in psychiatry seems to be more prominent today, it should be emphasized that Sayar is a good poet with a versatile personality. The aim of this study is to understand Kemal Sayar and his poetry as a poet and to highlight Sayar's literary identity. In order to determine Sayar's literary direction, more than ninety interviews were examined, and hundreds of his articles were scanned by tracing his literary career, which started in 1987 on the Islamist Magazines platform. In the light of this compiled information, Kemal Sayar's

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

life and literary personality were conveyed, and his poems were examined in general terms in the context of form, style and content.

While Sayar benefited from the formal features of modern Turkish poetry in his poems written in free verse, he followed the path of a simple poem that grasps people as emotions. In his poems, where the conversational style predominates, the dilemmas of the lifestyle imposed by modernity are discussed. He collected his poems in the poetry books *Hızır ve Roza*, *Between Two Güneş* and *Ricat*.

Keywords: Kemal Sayar, Poetry, Literature

Giriş

Kemal Sayar 1966'da Ordu'da dünyaya gelmiştir. Annesi Nuran Hanım, babası ise Nuri Bey'dir. Bir de kızları bulunan bu memur ailenin büyük çocuğu olan Sayar, Zonguldak'taki ilkokul eğitiminin ardından ortaokul ve lise eğitimini Eskişehir'de tamamlamıştır. 1983'te Hacettepe Tıp Fakültesini kazanmış, Marmara Üniversitesi'nde 1989-1995 yılları arasında psikiyatri uzmanlığını yapmıştır. 2008 yılında profesörlüğe yükselen Sayar, halen Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı öğretim üyesidir (Acar, 2021: 91).

Çocukluğundan beri şiir yazan ve hatta bunları bir defterde biriktiren Sayar'ın edebi deneyimleri lise öğrencisi iken Eskişehir Gazetesi'nde başlamıştır (Uçar, 2018). 1987 yılında Yedi İklim dergisinde, Kutsal Uzaklar adlı ilk şiiri; aynı yılın Eylül ayında, Maveria dergisinin 130. sayısında Sorular adlı ikinci şiiri yayınlanmıştır (İDP, 2022). 1988-1989 döneminde arkadaşları ile Albatros adında bir edebiyat dergisi çıkarmışlardır. 12 sayı çıkan bu dergi genç arkadaşları ve Sayar için adeta bir okul olmuştur. 1990 yılında Dergâh dergisinin 10. sayısında ilk kez Dağları Delmek adlı hikâyesi ile yer alsa da ilerleyen yıllarda kitap haline gelen şiirlerinin çoğu Dergâh'ta yayınlanacaktır. Nedim Âli yönetimindeki İkinci Yazıları dergisi ise aynı şekilde şairin hayatına 1990'da girmiş ve edebi kariyerinde oldukça önemli bir yer edinmiştir.

Yedi İklim, Maveria, Dergâh, İkinci Yazıları, Yönelişler gibi dergilerde çıkan şiirlerini ve öykülerini 1992'de Hızır ve Roza adlı kitabında toplamıştır. Yani Türkiye, Sayar'ı ilk olarak bir psikiyatrist değil bir şair olarak tanımıştır. Kitabın tanıtım yazısında yer alan ifadeler de bunu kanıtlar gibidir: "Genç şairlerimizden Kemal Sayar, yaşadığımız günleri ve olayları ince bir duyarlılıkla yorumluyor." (Sayar,1992).

1995'te ikinci şiir kitabı İki Güneş Arasında; 2003 yılında ise son şiir kitabı Ricât yayımlanır. 2009'da ise öykülerini Otoyol Uykusu adlı eserinde bir araya toplamıştır. Esasen ilk kitabı Hızır ve Roza, sadece şiir kitabı değil, şiirlerinin yanında altı hikâyenin de bulunduğu bir kitaptır. 2009'da Hızır ve Roza'daki altı hikâyeye yedi hikâye daha eklenmiş ve toplamda 13 kısa öyküden oluşan Otoyol Uykusu meydana gelmiştir. Günümüzde daha çok psikoloji üzerine yazdığı deneme kitapları ile geniş kitlelere hitap eden Sayar, şiirin bir nebula halinde geldiğini ancak onu demlendirecek vakti olmadığından deneme ve makalelerine serpiştirdiğini aktarmaktadır.

1. Kemal Sayar'ın Şiiri

Kemal Sayar'ın daha ilkokuldan beri şiir yazdığını belirtmiştik. İlk şiir kitabı 1992 yılında yayımlansa da bu kitap 1983-1991 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. 1983 yılında on yedi yaşında çok genç bir kalem olan Sayar'ı çağının gelişmelerinden ayrı değerlendirmek mümkün değildir.

1980'ler Sayar'ın ilk edebi ürünlerinin yayınlandığı dönemlere denk gelmektedir. Bu dönemde İkinci Yeni'ye çok yoğun bir ilgi vardır. Sayar da röportajlarında İkinci Yeni'yi çok dikkatli okuduğunu dile getirmektedir:

"Ben oldum olası kendi şiirimizi, özellikle 2. Yeni şiirini dikkatli bir şekilde okumaya çalıştım." (Sayar, 2014)

Ayrıca en sevdikleri arasında zikrettiklerinin çoğu İkinci Yeni şairleridir.

“Bizim dünyamızdan Edip Cansever’i çok severim. Sezai Karakoç, Turgut Uyar, çağdaşlarımızdan Cahit Koytak, Ülkü Tamer...” (Sayar, 2012)

Dikkatlice okuduğu modern ve imgesel şiirin -İkinci Yeni- kendi inanç ve zihniyet dünyasına hitap eden şairi ise Sezai Karakoç olmuştur. Sezai Karakoç’un vefatından sonra: “Şiir ve yazılarıyla ruhuma kattıkları paha biçilemez olan kıymetli üstat Sezai Karakoç’a minnettarım ve ona Allahtan rahmet dilerim.” (Sayar, 2022:5) İfadeleri bu etkiyi açıkça göstermektedir.

Sayar, şiir hakkında düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

“Şiir bana göre bir halin dışı vurumu. En azından benim için Allah’la konuştuğum, kendi içime derinleştiğim, kendimle baş başa kaldığım ve kendime karşı en samimi olduğum anların bir yansıması gibi. Bu yüzden şair kimliğimi ön plana çıkararak 'ben buyum' demek istemedim. Çünkü şiir bana göre iddiasız bir şey olmalı ve kendini göstermeli. Kişinin karakterini, kimlik özelliklerini öne çıkaran bir şey olmaktan çok sanatkarın geride kaldığı ama ürünün konuştuğu, ürünün kendini anlattığı, kişiden bağımsız bir metin olarak durmalı, ele alınmalı.” (Sayar, 2012)

“Şiiri, kapalı söylemenin, neredeyse susarak söylemenin bir tarzı olarak görüyorum. İyi şairler, kalabalıkları muhatap alan, belagatle, söz kıvraklığı ve kalabalığıyla rakiplerine galebe çalan kalem işçilerinin arasından çıkmıyor. En azından bir okur olarak benim tercihim, şiir zevkim bu yönde değil. Sade, söze takla attırmayan, okuru duygu olarak kavrayabilen şiirin meftunuyum.” (Sayar, 2022)

Şiirin ve psikolojinin birbirini besleyen iki alan olduğunu düşünen Sayar, bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Hem şiir hem de psikoterapi, duygular hakkında düşünme ve düşünceler hakkında hissetme girişimleri olarak görülebilir: Zihinselleştirmenin özü budur. İnsanlar, aşk, sevinç, umutsuzluk, ölüm ve kayıp gibi yüksek bir duygu durumundayken şiire ve psikoterapiye başvururlar.” (Sayar, 2022)

“Freud’un çok sevdiğim bir sözü vardır, sık sık zikrederim: “Nereye gittiysem benden önce oraya bir şairin uğramış olduğunu gördüm.” Mesela büyük edebiyat eserlerine baktığımız zaman onların aynı zamanda büyük psikolojik şaheser olduklarını görürsünüz. Ben Dostoyevski’nin eserlerine biraz da bu nazarla bakıyorum. Keza bizim coğrafyamızdan Yunus’un, Mevlana’nın insan ruhunun gizemlerine dair çok hakikatli şeyler söylediklerini, çok derin kavrayışlar içinde olduklarını görüyoruz. Şiir ruha değişorsa psikiyatrinin ta kendisidir bana göre.” (Sayar, 2019)

1.1. Biçim

Serbest şiir, daha öncesinde denenmiş ve bazı şairler tarafından benimsenmiş olsa da daha çok Garip hareketinden sonra Türk şairinin genel tercihi durumuna gelmiştir. Modern Türk şiirinin özelliklerinden bir tanesi de ahengi sağlamak için farklı yöntemlerin kullanılmaya başlamasıdır. Tabiri caizse redif ve kafiye ahengi sağlayan demode unsurlar haline gelmiştir. (Çetin, 2019: 201)

Sayar biçim ve ahenk bakımından modernist şiirin kazanımlarından oldukça faydalanmıştır. Sayar, şiirinde klasik yöntemleri kullanmaktan kaçınmış, serbest nazım ve serbest vezinle yazdığı şiirlerinde ahengi sağlamak için daha çok kelime, mısra ve bent tekrarlarına başvurmuştur. Mısra başı kelime tekrarları oldukça yaygındır:

Nerde o sabah ezanları

Nerde rüyalara uyandıığımız uykular

...

Hangi yolcu bulmuş kiblesini

Hangi seher ona yol göstermiş (Sayar, 2021: 13)

Bent tekrarları daha çok birkaç kelimenin değişimi ile gerçekleşir, böylece şiire ahengin yanında anlam zenginliği de kazandırılmış olur.

siz şakaklarınıza vuran ilk kuşlarla

vakitsiz sevdalanıp yok oluşlarla
 yüreğin kısa tarihini omuzlara düşüren
 ...
 siz şakaklarınıza değen ilk kuşlarla
 vakitsiz sevdalanıp şi'r oluşlarla
 yüreğin kısa tarihini omuzlara düşüren (Sayar, 2021: 14)

biryerler... orada olmak
 ve gitmenin derin, derin hazzı.
 ...
 ah... o her yerde olmanın
 bir yerlere gitmenin o derin, derin hazzı. (Sayar, 2021: 21)

Şiirini kendine has imaj ve çağrışımlarla yoğuran Sayar, dil ve yazım sapmalarını şiirinde sıkça kullanır. Sayar'ın ilk iki kitabında (Hızır ve Roza'ya sonradan eklenen Senden Sonra adlı şiiri hariç) genel tutumu büyük- küçük harf kurallarına riayet etmemektir. Bu ısrarını Ricat'ta terk eder. Ancak Sayar, şiir hayatının başından beri noktalama işaretlerini kullanmıştır ve Allah, Rab, Kudüs gibi kelimeleri her zaman büyük harflerle yazmaya özen göstermiştir.

20

Şiirlerinde bazı kelimelerin de yazımlarını bilerek saptırdığı görülür:

-bir kanlı çiçekten büyüdün senamerika (Sayar, 2021: 45)

anlantiğe gidiyoruz (Sayar, 2021: 136)

Bazı dizelerinde kelimelerdeki hecelerin ve harflerin arasındaki boşluk bilerek fazla bırakılmıştır. Bu bir yazım sapması olduğu gibi şiirin okunurken müzikalitesini de artıran bir tutumdur:

-Dil bir c o n s e n s u s eylemliliğidir (Sayar, 2021: 43)

Seni vahşi batının rintintini

Hiç sev mi yo rum se ni (Sayar, 2021: 36)

Şair ulantı cümleleri sıkça kullanarak anlamı pek çok mısraa yayar:

Ah bir merhemleri olsa da

Yahut batni bir sezgi

Sürseler yalnızlıklarına

Onların da ruhuna

Düşse bir ateş

Yalvarabilseler Tanrı'ya (Sayar, 2021: 172)

Yabancı kelimeler sıkça şiirinde yer alır hatta bunların bazıları şiir başlığıdır. Highway, Vita Brevis, Laziszez Faire gibi şiirleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu kelime ve kelime gruplarının kullanım amacı farklılık göstermektedir. Vita Brevis, Laziszez Faire gibi yabancı sözler, Batı medeniyet tarihine damga vuran çok meşhur sözlerdir. Highway gibi kelimeler ise esasen bizim medeniyet dünyamıza ait olmayan ve sonradan devşirilen yaşam pratiklerinin hem dilimize hem de medeniyetimize aykırılığını

vurgulamak istercesine bilerek kullanılmıştır. Aynı zamanda bu kelime seçimlerinin felsefi, epistemolojik ve ontolojik arka planlarının şairin öznel yaratımlarını olduğu kadar farkında olmasak da hepimizi etkilediği sezdirilir. Bazı yabancı kelimeler ise şehir ve mekân adlarıdır. Yurtdışı tecrübelerinin şair üzerinde yarattığı duygu durumları mekân üzerinden şiirine yansımıştır.

Ebubekir Eroğlu Modern Türk Şiirinin Doğası adlı eserinde kötülük-çirkinlik ve günahın şiirsellikte yan yana gelmesinin Türkçe şiirin muhayyile dünyasına uzak olduğunu ancak bunun modern şiirle birlikte tanınıp sevildiğini aktarır (Eroğlu, 2005: 85). Sayar'ın da kötü, çirkin hal ve durumları şiirine yansıtmadığı göze çarpmaktadır. Çünkü Sayar şiiri bir arınma vesilesi olarak görmektedir. Şiir külliyyatının tümünde tespit ettiğimiz toplam dört argo kelime vardır: “orospu, ihtilam, kahpe ve haya” bu kelimeler de asla birine karşı kullanılmış değildir:

sen bir orospu gibi sevişiyorsun tarihle
masallar rivayetler koynuna giriyor senin (Sayar, 2021: 62)

damarlarındaki rutubetin en koyu muhalifi
cazdır ey ahali, lokmanınız araptır
yıldızlara bakıp ihtilam olan
ilkergenlerin şifasıdır o, üfler
ve iyileşir ayıp gölgelerin çocukları. (Sayar, 2021: 35)

Bir gece yarısı dönüyoruz Montreal'e
Işıklar içinde yine kahpe. (Sayar, 2021: 235)

Sayar şiiri, şiirin özerk bir dil ve anlam dünyasının olması gerektiğine inanmakta ancak tamamen kapalı bir şiir anlayışına da karşı durmaktadır. Bu sebeple biçim olarak deneysel, anlam olarak kapalı ve imaj yüklü şiirler yazmamıştır.

1.2. Üslup

Sayar şiirinin en orijinal taraflarından biri kullandığı sade ve akıcı dile eşlik eden konuşma üslubudur. Bu konuşmalar o anda gerçekleşiyor gibi kıvrak ve canlı bir şekilde şiirinde yer alır. Mesleği gereği terapiler yapan ve karşılıklı konuşmayı şifa aracına dönüştürebilen usta bir hekim olan Sayar, şiirinde de bu ustalığını adeta sanata dönüştürür:

Gökyüzü ne kadar uzak joe elim değmiyor
Bıyıklarım yok ki uçurtma belgem yok
Sabıkam çok joe trafiğe de çıkamam (Sayar, 2021: 39)

-şarlo'yu da öldürdün senamerika
hayır efendim ben o sıra caz
eyliyordum yahut piyano, yerin
yüzündeki hiçbir cinayetle ilgim yoktur. (Sayar, 2021: 40)

Ya da o an duyduğu konuşmalar şiirin içine giriverir ve konuşma çizgisi ile bu konuşmalar belirginleştirilir:

-dixi'yi aldılar götürdüler, onu öldürdüler... (Sayar, 2021: 40)
-Dil bir c o n s e n s u s eylemliliğidir (Sayar, 2021: 43)

‘Burası Kuzey Amerika’nın

Üçüncü dünyası’ diyor Sadık

Lübnan Lokantasından dünyaya bakıyoruz.

Yüzlerde aşına bir telaşsızlık (Sayar, 2021:206)

Pek çok şiirinde görülen konuşmalar özellikle ikinci şiir kitabındaki Rüknett’in Kalbi İçin Kehanetler’de tam olarak zirvesini bulur. Rüknett’in ile Doktor’un karşılıklı konuşmalarından oluşan bu şiirler, şairin eş benliği yani kendi ile olan iç konuşmalarının da şiire yansımış hali olarak okunabilir:

ben hep aynalardan geçerim doktor

aynalar benden geçer

araftan bir sepet sarkıtırım aşağı

doluşur içine narin böcekler (Sayar, 2021: 104)

...

hep böyle midir

kalbin hep böyle yavaş mıdır rüknett’in

aynalar sana hep savaş mıdır rüknett’in (Sayar, 2021: 106)

1.3. İçerik

İçerik olarak Sayar’ın şiirini incelediğimizde şairin daha çok insanı ele aldığı görmek mümkündür. Bu insan modern çağın kısılcığında kalan, geleneği ve fitratı ile bağı kesilen ve belki de bu yüzden bir çıkış yolu bulamamış insandır. Modern çağı, insanı bu çıkmazda bıraktığı için sorgular ve eleştirir şair. Bu sorgulamada kendi muhasebesini yapmayı da ihmal etmez ve hatta pek çok eleştiriye önce kendine yapar. Neden aşkın bahçelerine değil de bankalara seğirttiğini sorguladığı mısralar buna örnek olarak gösterilebilir

Gülün gözlerinden bülbüle bakarak:

Niye rahat ettin ey nefis

Var olduğunu içindeki yaralardan

Okumayı neden unuttun

Neden Allah’ın bahçelerine değil

Güle ve gülistana

Ve aşkın lehçelerine değil

Okullara, bankalara seyirttin (Sayar, 2021: 191)

Sorgulama özelden genele doğru yayılır: Doğu- Batı, gelenek-modernizm, inanç- rasyonalizm gibi bir kültürün temelini oluşturan değerleri içine alacak şekilde genişler. Doğu-İslam memleketlerinde hiç durmayan çatışma ve akan kanlar, bunca acıya rağmen bitmeyen vahamet; Batı’nın vahşet dolu tarihi ve kendi insanı başta olmak üzere tüm insanlığa unuttuğu değerler etken, eleştirel ve sorgulayıcı bir tavırla ele alınır. Kayboldu Kudüs, Kameri Aylar, Ölümcaz, Tarihçe-i Amerika, Şimdi Mavi Bebeğim, Diğer Kayıplar, Hihgway, Montreal Mektupları, Dans Eden Psikiyatristler gibi pek çok şiiri bahsedilen duruma örnek teşkil eder.

şimdi ne ses ne bir ışık evliya kokularından

şairler! onların da dizleri eskimiyor

baştan çıkarılmış birinin rahatlığıyla
nasıl da kolay bırakıyorlar şehrin anahtarını
nasıl da bıkmıyorlar aynalara konuşmaktan
oysa mazlum halklar! zahmetkeşler! ayakları kanayanlar
yağmura basmamak için tenhada koşuşanlar
son gövdelerini de terk ediyorlar otoyollara (Sayar, 2021: 23)

Kayboldu Kudüs
Nisan gözlü bir kızın bakışlarında
Nereye koşmalı şimdi hangi ağlama duvarına
...
Her çocuk bir insanlık trajedisine doğar orada (Sayar, 2021: 29)

-şarloyu da öldürdün senamerika
hayır efendim ben o sıra caz
eyliyordum yahut piyano
yeryüzündeki hiçbir cinayetle ilgim yoktur
...
ama ben bir zenci kadının ter kokusundan
yayılmışım, ötesi yalan ve yahudi. (Sayar, 2021: 45)

Bu sorgulamaların altında Sayar'ın mensup olduğu medeniyet dairesi, iç dünyası, inancı ile modern dünyanın ona dayattığı değerler arasındaki çatışma yatmaktadır. Modern dünya tüketim, hız ve haz eksenli bir medeniyetin eseridir. Geleneksel toplumların kadim değerlerinin gün be gün erimesi, modern insanı bu çağda yalnız, yabancılaşmış bir halde bırakmış; istikametini kaybeden insanlık büyük bir buhranın içine yuvarlanmıştır. Hem bir ruh hekimi hem de bir sanatkâr olarak bunu çok yakından gözlemleyebilen Sayar'ın şiiri bu sebeple dertlidir. Bu dert sloganlaşmaz, bağırılmaz, insanları bölmez. Durum gözler önüne serilir, insan derdin içine çekilir.

Kimbilir kaçınıcı kez
İşyeri savaşlarından mağlup eve dönerken
Evde yeni bir mağlubiyete hazırlanırken
Dondurulmuş gıdalar alırım buradan
...
Ne yapsam dinmiyor ruhumdaki hararet
Elimden tutup ninni söylemiyor sükunet
Dünyaya alışveriş için mi gönderildim ben?
Varlığımda saklı kederi
Faş edecek başka bir oluş yok mu
Bir kurtuluş aklın kaderinden? (Sayar, 2021: 69)

Tut Ali tut
Bağdat bombalanırken
Topların şakırtısı olsun kulaklarımızda
Damağımızda biraz da sütlü kahve
Akşam dolar hesapları ile gelsin uykumuz
Sabah katılmayı düşünelim yenilikçilere
Ali topu tut
Yüreğini sok deliğe (Sayar, 2021: 185)

Muhteşem bir yalnızlığı var Amerika'nın
Bir başına bırakılmış çocuk gibi 'mall'arda
İnfilaka hazır bir boşluk
Hain öpücüklerle yoldan çıkartılmaya
İkibiniki. Phidelpia. Mayıs
İnsan ruhundan kim bilir
Kaç mil uzaktayız (Sayar, 2021: 201)

Sayar'ın şiirinde diğer önemli bir unsur tabiattır. Tabiat, şehrin dayattığı yaşam tarzı karşısında ezilmiş, yalnızlaşmış, yaralanmış insanı bağrına basacak Allah'ın rahmetinin bir tecellisi olarak onu iyileştirecektir. Mazlum halklar, yoksullar, otoyollarda ya da kendi gibi modern dünyada ezilenler şiirin sonunda genelde tabiatla buluşturulur:

Şehri teslim aldılar, zahmetkeşler! Mazlum halklar!
Bir gün gelir gözetir sizi yayla köylerinin meczupları
Kuşlar uçar sizin de göğsünüzden
Yıldızlar kayar göğünüzden
Çıplak ayaklarımızla yürürsünüz bir gün
Serilir önünüze Rahmet-i Rahman, serilir topraklar
Güller konuşur sizinle konuşur ovalar, dağlar
Olsa da bağrınıza dayanmış bir hançer, olsa da otoyollar (Sayar, 2021: 24)

Yağmur da şairin en çok sevdiği tabiata dair kelimelerden biridir. Şehirlerde tabiatı hatırlatan nadir unsurlardan biri olan yağmurun kimseyi incitmeyeceği sık sık vurgulanır.

Rüknettin'in aynalara ağıladığı kadar var
Bir mevsimin kıyısından tutarsan rüknettin
Kurak ovalara yağmurlar yağar
Ayak bileklerinden kavrarsan bir harfi
Kalbin şiir olup vadileri sular (Sayar, 2021: 103)

Senden sonra üstümüze çok yağmurlar yağdı, olmadık zamanlarda bir üşüme tuttu bizi ve dedik ki:

Biraz yağmur kimseyi incitmez. (Sayar, 2021: 72)

İrmak, Sayar'ın şiirinde sıklıkla kullandığı çok önemli bir imgedir. Vals adlı şiirindeki “sen bütün suçları kendinde toplayan ırmak” dizesi dışında; ırmak hayatı yenileyen, sınımlan, kalbi temsil eden bir metafora dönüşür çoğu kez. Bazen de Thames, Seine, Ganj, Shulamit gibi nehirler ve pınarlar aktıkları bölgedeki medeniyetleri de temsil edecek şekilde kullanılır. Şairin kendini de ırmak ile ilişkilendirdiği görülebilir, deniz vilayetlerinde sözü geçmeyen şair ırmak vilayetlerinde kendini oldukça eşref hisseder. Haşim'in göl saatlerine inat Sayar, ırmak saatlerine ayarlıdır.

deniz vilayetlerinde hükmümüz geçmez idi
her gece bir melek düşerimizi okşar
bir iblis ikindiye böğrümüzü dağlar idi
ırmak vilayetlerinde mağrur şehzadelerdik
bir gece yarısı beysehre indik
lisani bilindir şi'ri dinlenir
başı istendikte kalbi verilir idik
ırmak vilayetlerinde biz hayli eşref idik...(Sayar, 2021: 27)

“göl değil, ırmak saatleridir” (Sayar, 2021: 15)

25

hayat yeniliyor bir ırmağa
o ırmak yeniliyor hayatı
yalnız yanlışların adı konuluyor
adı konmuyor ayrılıkların (Sayar, 2021: 47)

doktorum, uçan insandır aslında
kalp denen ırmak
arayıp denizini bulunca
yağmurla karşılaşmamış bir şehre
aniden kar yağınca
dönüp dolaşıp da ruh
rahmet vadisine varınca
uçan insandır aslında (Sayar, 2021: 102)

atlantiğe gidiyoruz
denizini şaşırmış bir nehrin
gemisini yakmaya (Sayar, 2021: 136)

yasin okumaya durduğunda

üçüncü dünyanın
thames’de kendini seyreden
o nehir çocukları... (Sayar, 2021: 138)

bavulunu toplar gider ganj
bir gülü saçlarına ilişitir
ve sorarım ona:
- ey ırmak her sabah
yanbaşında bir cesetle uyanmak nasıl ha? (Sayar, 2021: 141)

sen gittin denizler çekildi
geldin ırmakların suyu çoğaldı (Sayar, 2021: 157)

ali topu tut
yoksa nehre düşecek
yoksa içinde bir nehir aktığını anlayacaksın (Sayar, 2021: 184)

kelam ilminin öksüz çocukları
yorgun bir ırmağı seyre daldıklarında
kim sever onları.. (Sayar, 2021: 187)

ırmağa sığınmak mı daha kolay
yaralanmış bir hayata mı?
hangisi hangisini iyileştirir?
seine’in soğuk suları...
yahut külrengi saçları şulamit’in...
ırmakta bulunan teselliyi
hangisi değerini iyileştirir (Sayar, 2021: 227)

Şehir, Sayar’ın şiirinde yalnızca şaşkınlığın uğradığı bir yer olarak tasvir edilir. Kötülüğün oklarının çevrelediği, otoyolların hançer gibi sokulduğu, insanlığa dikilen dev mezar taşlarının ve tabutların olduğu yerdir şehir. Şehirle hesaplaşması hem memleketinde hem de yurt dışındaki hayatında devam eder. Bu hesaplaşmanın ardında Babil Kulelerini bu çağa getirip diken zihniyet dünyası ve medeniyet algısı vardır. İktisat şehirlerinin iyi insanları yuttuğuna inanır.

Ve yalnız şaşkınlığın uğradığı şehirden
Geçerken neden
Zikre durur otlar? (Sayar, 2021: 150)

Burası New York gezegeni
Tabut şehrine hoş geldiniz
Babil'in kulelerini
Kim getirip bu asra dikti
Tabiat karşısında bu diklenme
Bu meydan okuma niye gökyüzüne (Sayar, 2021: 206)

Bu şehre geldim diye ben
Kötülük surların önünde bekliyordu
Canın acıyabilir deseydi biri
Zırhlar ve kalkanlarla gelirdim
İğde koklamaya değil
Siper kazmaya (Sayar, 2021: 164)

Ölüm bir efendiydi o gün, gözleri dipsiz
Tanrısız iktisadın şehrinde
İki evsiz uyuyorlardı sessiz (Sayar, 2021: 229)

Sayar, adeta aklın bir dogma haline geldiği günümüzde bu mantığa karşı durmaktadır. Aklın, bilimin reddiyesi değildir bu ancak sezginin bilgi üzerindeki etkisini göz ardı etmemek ve itidali korumak çabasıdır. Çünkü bir insan tüm varlığa önce sezgisi ile yaklaşır. Bu öznel durum bilginin ve sanatın şekillenmesinde de etki eder. Dünyayı bir meta haline getiren rasyonalizme karşı sezgileri, inancı, değerleri ile varlığa yaklaşan bir şair duruşu görülür şiirlerinde. Çünkü kendisi modernitenin insan üzerinde yarattığı yıkımlara ilk elden şahit olan bir doktordur ve işi modern dünyanın insan üzerinde yarattığı yıkımları tedavi etmektir.

Ah bir merhemleri olsa da
Yahut batını bir sezgi
Sürseler yalnızlıklarına
Onların da ruhuna
Düşse bir ateş
Yalvarabilseler Tanrı'ya
...

Dans eden psikiyatristler,
Bir kendilerini iyileştirebilseler! (Sayar, 2021: 172)

Sayar'ın şiirlerinde hüznün duygusunun ağır bastığı görülür. Yaşadığı çağda kalbini sürekli yoklayan şair, insanlığın ıstırabını derinden hisseder; hız ve haz çağının yıkımından kalp medeniyetinin kadim hissi olan hüznü sığırır:

Döndüm ki şehrin ağrıları üstüme kaldı

Bulvara uzanmış diskotek kızları

Süpermarketler, bankalar

/toplu insan mezarları/

Üstüme kaldı.

Size ne denir ey kalbin istilacıları

Barbar denir, 'bir hayal yıkan' denir

Alın onu da götürün, bir kalbim kaldı. (Sayar, 2021: 116)

Sayar'ın daha çok yurt dışında yaşadığı dönemde yazdığı şiirlerinde hüznün yanında özlem, gurbet, yalnızlık hislerinin de yer aldığını görmek mümkündür:

Evde kalsaydın, sıcak çorbalardan

Demli çaylardan içeydin

Bir gül gibi her sabah

Yeniden koklayaydın evladını

Yola düşmek yakıştı mı bu yaşa

Diye kabarıyor bir iç ses gelgitler arasında

Bir gülün yakıştığı gibi sabaha

Yakışıyorum ben de böyle bir yalnızlığa (Sayar, 2021: 216)

Sayar genç yaştan beri gezi yazıları yazmış ve hatta onları, İkinci Yazıları'nda Şaşkın Bir Seyyahın Günlüğünden adlı yazı dizisinde bir araya getirmiştir. Bu dikkatli tavrı şiirlerine de yansır ve özellikle gurbetteki binalar, sokaklar, insanların tutum ve davranışları, şehirdeki evsizler, ışıklar, göçmenler bu şiirlerde ustaca tasvir edilir.

Danimarka krallığının üzerinde

'çürüyen şeyler'i silip süpüren

Bir yağmur yağıyor

Skodsborg sanatoryumunda

Çürüyen ciğerlerinin sesiyle

Uyuyakalan bir veremli

'burada kal çiçekleri sula

Hemen değil sonra dal

o derin uykuya'

diyen bir sesle uyanıyor. (Sayar, 2021: 202)

Azize Katerin sokağında

Yirmibirinci yüzyılda evsiz barksız bir 'deli'

Eğilip eğlenceye seyirten kalabalığın ortasında

Bir izmariti yerinden kaldırmayı denedi

Aynasını arayan bir güzellik gibi

Koşup öptü onu alından (Sayar, 2021: 212)

Bir Farisi ile bir Türk onların gözünde
Patlayıcı bir karışım olmalı
Şerif rolüne yakışır yaşlı bir polis
Didik didik arıyor arabamızı (Sayar, 2021: 221)

Berri- Uçam istasyonunda üç Perulu müzisyen
Dağılan saçları gibi sevgilinin rüzgârda
Sağlam bir flüt dağılıyor insanlar arasında (Sayar, 2021: 235)

Sayar'ın şiirleri bir kişiler geçidi gibidir. Arkadaşlarına, oğluna, babasına, eşine, gurbette tanıdığı göçmenlere dair pek çok şiir yazmıştır. Portre şiir bağlamında değerlendirilebilecek bu şiirlerin yanında şiirinde Rüknett'in gibi hayali kişiliklere de yer vermiştir. Hızır ve Roza, Üç Kanto, Kara Bulutların Ardında Bir Tutam Güneş, Senden Sonra, İlkyaz Sessizliği; Diğer Kayıplar, Rüknett'in Kalbi İçin Kehanetler gibi şiirleri bu bağlamda değerlendirilebilir.

yüksel peker'e
siz şakaklarınıza vuran ilk kuşlarla
vakitsiz sevdalanıp yok oluşlarla
yüreğin kısa tarihini omuzlara düşüren (Sayar, 2021: 11)

29

mevlana idris için
hararet. yüzünüzde çoğalıyor, rindlerin
ve tiner çeken çocukların dünyaya
bıraktıkları bildiri. tanımadığınız kızlardan
mektuplar: size bir anne olmak istiyorum.
çünkü siz toprağa ve gökyüzüne aitsiniz.
toprağın ve göğün anası olmak, size solucanlar
ve gezegenler doğurmak istiyorum.
hararet. (Sayar, 2021: 15)

Sayar, şiirlerinde bu çözümlere dur diyecek bir ilaç olan 'hikmet'i aramaktadır. Bu hikmetin menşei İslam'dır. Ayrıca teslim olmuş ve inanmış bir müminin yalvarıp yakarmaları, duaları ile örülmüş bu şiirler mistik öğeleri çokça taşır.

Ey nefis ricat etme anlamdan
Boşluğu dirilt, su ver içinde göveren hakikate
Kaçacak neresi var, hangi sığınak
Kişi ne kadar uzaklaşabilir yurdundan
İstese de ne kadar ıssızlaşabilir Tanrı'dan
Aldanmak mı istiyorsun ey nefis

Şarkıdan beri durmak mı
Dön. Geri bak. (Sayar, 2021: 193)

Ey susamışlara su veren
Artır susuzluğumu
Vahayı değil çölü göster
Kalbimdeki sızıyı artır
İçimde yatan ölüyü
Aşkınla silahlandır
Rahmetinden ver (Sayar, 2021: 236)

Aynı zamanda şiirlerinde tasavvufi unsurlara, dini kıssa ve karakterlere de yer verdiği saptanmıştır. Şimdi Şems'i arıyoruz Konya'nın çarşılarında
Sayın ki kendimizi arıyoruz
Maddeden manaya bir yol
Kabuktan öze bir dehliz arıyoruz (Sayar, 2021: 163)

MUHYİDDİN

Sana doğru adım attım ey Rab
Evet dedim
Al beni okyanusuna dedim
Senin adınla yıkanmayı diledim (Sayar, 2021: 162)

Sonuç

Kemal Sayar üzerinde literatürdeki ilk çalışma olan bu makale, bir şair olarak Kemal Sayar'ı ele almış, şairin edebi hayatını ve şiirinin genel hatlarını çizmeyi hedeflemiştir. Bu amaç doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şunlardır: Şairin çocukluktan bu yana süren edebi ilgi ve merakı 1987'de Yedi İklim dergisinde yayınlanan ilk şiiri ile görünürlük kazanmış, 2003'e kadar yazdığı tüm şiirleri Hızır ve Roza, İki Güneş Arasında ve Ricat adlı şiir kitaplarında toplanmıştır. Ancak ilk şiir kitabı Hızır ve Roza'nın 1983'ten 1991'e kadar yazdığı şiirlerden müteşekkil olduğu düşünülürse şair 17 yaşından 37 yaşına kadar tam 20 yıl boyunca şiirle hemhal olmuş, çok önemli edebi dergilerde yer almıştır.

Sade, okuru duygu olarak kavrayabilen bir şiirin emekçisi olan Sayar, şiiri Allah'la konuştuğu, kendi içine derinleştiği, kendisine karşı en samimi olduğu anların bir yansıması olarak görmektedir. Sayar, biçim ve ahenk bakımından modernist şiirin kazanımlarından oldukça faydalanmış, serbest vezinle yazdığı şiirlerinde ahengi sağlamak için daha çok kelime, mısra ve bent tekrarlarına başvurmuştur. Sayar, şiirin özerk bir dil ve anlam dünyasının olması gerektiğine inanmakta ancak tamamen kapalı bir şiir anlayışına da karşı durmaktadır. Sayar şiirinin en orijinal taraflarından biri kullandığı sade ve akıcı dile eşlik eden konuşma üslubudur. Bu konuşmalar o anda gerçekleşiyor gibi kıvrak ve canlı bir şekilde şiirinde yer alır. İçerik olarak Sayar'ın şiirini incelediğimizde şairin daha çok insanı ele aldığını görmek mümkündür. Bu insan modern çağın kısılcacında kalan, geleneği ve fitratı ile bağı kesilen ve belki de bu yüzden bir çıkış yolu bulamamış insandır. Modern çağı, insanı bu çıkmazda bıraktığı için sorgular ve eleştirir Sayar. Bu sorgulamada kendi muhasebesini yapmayı da ihmal etmez ve hatta pek çok eleştirisini kendine çevirir. Sayar'ın şiirlerinde hüznün duygusunun ağır bastığı görülür. Yaşadığı çağda kalbini

sürekli yoklayan şair insanlığın ıstırabını derinden hisseder; hız ve haz çağının yıkımından kalp medeniyetinin kadim hissi olan hüznüne sığınır.

Kaynakça

- Acar, S. (2021). Babam ve ben çocuk babasının sırrıdır. İstanbul: Timaş.
- Çetin, N. (2019). Şiir çözümleme yöntemi. İstanbul: Akçağ.
- Eroğlu, E. (2005). Modern Türk Şiirinin Doğası. İstanbul: YKY.
- İDP. (2022). İslamcı Dergiler Projesi. Kemal Sayar: <https://katalog.idp.org.tr/yazarlar/8213/kemal-sayar> adresinden alındı
- Sayar, K. (1992). Hızır ve Roza. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sayar, K. (2012, Haziran 21). siirin-tedavi-edici-bir-yani-var. Kemal Sayar Web Sitesi: <https://kemalsayar.com/basinda/siirin-tedavi-edici-bir-yani-var> adresinden alındı.
- Sayar, K. (2014, Temmuz 11). modern-dunya-bir-buyubozumu. Kemal Sayar Web Sitesi: <https://kemalsayar.com/basinda/modern-dunya-bir-buyubozumu> adresinden alındı.
- Sayar, K. (2019, Haziran 20). ıstıraptan-kacmak-yerine-onunla-yuzlesmeliyiz. Kasım 29, 2021 tarihinde Kemal Syar Web Sitesi: https://on5yirmi5.com/kultur-sanat/yazarlar/istıraptan-kacmak-yerine-onunla-yuzlesmeliyiz/#google_vignette adresinden alındı.
- Sayar, K. (2021). Bütün Şiirleri. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sayar, K. (2022). Hatıraların evi. İstanbul: Kapı.
- Sayar, K. (2022, Ocak 16). kemal-sayar-hepimiz-belki-de-yarali-sifacilariz-ve-kendi-sifamizi-ariyoruz. Kasım 30, 2023 tarihinde T24: <https://t24.com.tr/yazarlar/ayfer-feriha-nujen/kemal-sayar-hepimiz-belki-de-yarali-sifacilariz-ve-kendi-sifamizi-ariyoruz,33841> adresinden alındı.
- Uçar, M. T. (2018, Mart 20). Söyleşiler. Kasım 24, 2022 tarihinde mahmuttalhaucar.net: <http://mahmuttalhaucar.net/kemal-sayar-soylesi/> adresinden alındı.